

УДК 378.147:781.6(477.41)(091)"1960/1970"
DOI 10.32461/2226-3209.1.2026.356303

Цитування:

Зубай Ю. М. Загальне фортепіано в системі музичної освіти Київської консерваторії 1960–1970-х років. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2026. № 1. С. 305–310.

Зубай Юрій Миколайович,
доктор філософії, викладач Київської
муніципальної академії музики ім. Р. Глієра
<http://orcid.org/0000-0003-1475-8368>
yuriyzubay@gmail.com

Zubay Yu. (2026). General Piano in the System of Musical Education of the Kyiv Conservatory in the 1960s–1970s. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 1, 305–310 [in Ukrainian].

ЗАГАЛЬНЕ ФОРТЕПІАНО В СИСТЕМІ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ КИЇВСЬКОЇ КОНСЕРВАТОРІЇ 1960–1970-Х РОКІВ

Мета статті - історико-аналітичне дослідження ролі кафедри загального фортепіано Київської консерваторії у 1960–1970-х роках як ключового освітнього осередку, що формував міждисциплінарні навички майбутніх музикантів різних спеціалізацій, сприяв розвитку педагогічних традицій, концертної діяльності та композиторської творчості, а також відображав динаміку змін у структурі музичної освіти радянської України. **Методологія роботи.** Дослідження базується на міждисциплінарному підході, що поєднує історико-документальний, біографічний та аналітичний методи. Джерельну базу склали архівні матеріали Центрального державного архіву-музею літератури та мистецтва та Миського архіву міста Києва, а також фахові публікації, присвячені діяльності окремих педагогів кафедри загального фортепіано Київської консерваторії 1960-1970-х років. Акцент зроблено також на інституційних трансформаціях кафедри та її ролі у формуванні міжкафедральної співпраці в консерваторії. **Наукова новизна.** Вперше здійснено спробу виявити конкретні імена студентів кафедри загального фортепіано досліджуваного періоду та їхніх викладачів. Окрему увагу приділено творчим тандемам, концертній, композиторській і науковій діяльності педагогів. Уперше введено в обіг низку цитат і оцінок композиторських робіт викладачів кафедри. **Висновки.** У 1960–1970-х кафедра загального фортепіано відіграла ключову роль у професійній підготовці композиторів, диригентів, вокалістів та інструменталістів, формуючи підґрунтя їхньої фахової майстерності. Її діяльність мала міжкафедральної характер, сприяючи обміну досвідом і популяризації українського фортепіанного мистецтва як у межах Київської консерваторії, так і за її межами. Результати дослідження розширюють уявлення про роль загального фортепіано у структурі радянської музичної освіти та становленні вітчизняної музичної культури.

Ключові слова: музична педагогіка вищої школи, українське фортепіанне мистецтво, історія Київської консерваторії, українська музична культура радянського періоду, інтердисциплінарна роль музичного педагога.

Zubay Yuriy, Doctor of Philosophy, Teacher, R. Glier Kyiv Municipal Academy of Music

General Piano in the System of Musical Education of the Kyiv Conservatory in the 1960s–1970s

The purpose of the study is to conduct a comprehensive analysis of the activities of the Department of General Piano at the Kyiv Conservatory during the 1960s–1970s. The focus of the research is on the systematic work of the department as an essential component in the training of specialists in various musical disciplines. The study identifies the impact of the teaching, methodological, scientific, and concert activities of the department's instructors on the development of piano education in Ukraine. **Methodology.** The research is based on an interdisciplinary approach that combines historical-documentary, biographical, and analytical methods. The source base includes archival materials from the Central State Archive-Museum of Literature and Art and the Kyiv City Archive, as well as professional publications dedicated to the activities of individual instructors of the Department of General Piano at the Kyiv Conservatory during the 1960s–1970s. Particular emphasis is placed on the institutional transformations of the department and its role in fostering interdepartmental cooperation within the conservatory. **Scientific Novelty.** For the first time, an attempt has been made to identify specific students of the Department of General Piano from the studied period and their instructors. Special attention is given to creative tandems, as well as to the concert, compositional, and scientific activities of the faculty members. A number of quotations and evaluations of the instructors' compositional works are introduced into academic discourse for the first time. **Conclusions.** In the 1960s–1970s, the Department of General Piano played a key role in the professional training of composers, conductors, vocalists, and instrumentalists, laying the foundation for their professional mastery. Its activities had an interdepartmental nature, contributing to the exchange of experience and the popularisation of Ukrainian piano art both within the Kyiv Conservatory and beyond. The research findings expand our understanding of the role of general piano training in the structure of Soviet music education and the development of Ukrainian musical culture.

Keywords: higher music pedagogy, Ukrainian piano art, history of the Kyiv Conservatory, Ukrainian musical culture of the Soviet period, interdisciplinary role of the music educator.

Актуальність теми дослідження. У другій половині ХХ століття загальне фортепіано як навчальна дисципліна набуває дедалі більшої ваги у підготовці фахівців нефортепіанних спеціалізацій. Незважаючи на це, історичні аспекти становлення та функціонування відповідних кафедр, як правило, залишалися поза увагою дослідників, поступаючись місцем фаховим фортепіанним школам.

На тлі сучасних тенденцій переосмислення музично-педагогічної спадщини актуалізується потреба в реконструкції освітнього процесу у провідних закладах вищої музичної освіти. Київська консерваторія, як флагман української академічної музики, відіграла ключову роль у формуванні професійних стандартів. У цьому контексті, дослідження діяльності кафедри загального фортепіано дозволяє простежити не лише внутрішні організаційні зміни, а й виявити механізми професійної взаємодії викладачів різних спеціальностей, що формували цілісний музичний світогляд студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплексно історія кафедри загального фортепіано Київської консерваторії (нині Національної музичної академії) висвітлена у працях К. Фадєєвої і К. Шамаєвої [10], та З. Йовенко, Ж. Колодуб, Н. Магомедбекової [4], але рамки наукової статті не дали можливості авторкам обох статей прицільно розглянути період 1960-1970-х років. У цих джерелах, даний період історії кафедри, переважно описується лише переліком педагогів, котрі розпочали свою діяльність у даний час. Іншим джерелом яке, в певній мірі, «проливає світло» на даний період розвитку цього структурного підрозділу Київської консерваторії є дві збірки праць «Загальне та спеціалізоване фортепіано», у яких сучасні педагоги кафедри діляться своїми особистісними спогадами про старших колег. Лише частина праць із цієї збірки присвячена педагогам, діяльність на кафедрі яких припала хронологічно на 1960-1970-ті (статті про Марину Мажугу [5], Наталію Холодну [15], Тетяну Шаняєву [16], інші статті – присвячені педагогам, діяльність яких розпочалася пізніше або це праці на загальному музичні теми). Також існує низка досліджень, у котрих описується різностороння музична діяльність певних викладачів кафедри загального фортепіано Київської консерваторії 1960-1970-тих, але значення педагогіки, на цій кафедрі, як складової творчої діяльності цих митців у них згадується опосередковано – це статті Т. Омельченко [7; 8], Р. Сулім [9], Ю.

Глушенка [1]. Зокрема, в жодній з вище згаданих праць не подається перелік або навіть згадка про конкретних студентів, котрі навчалися у педагогів кафедри даного періоду. Статті Ю. Зубая про діяльність І. Берковича [3] (працював на кафедрі загального фортепіано Київської консерваторії з 1933 по 1970 рік) та М. Сільванського [2] (з 1955 по 1985 рік) досі залишаються єдиними працями в яких, окрім аналізу педагогічних принципів роботи в класі загального фортепіано побіжно здійснена спроба навести перелік конкретних музикантів, що здобували освіту в цих педагогів та наведені цитати з інтерв'ювання студентів їх класів. Таким чином комплексне дослідження діяльності кафедри загального фортепіано Київської консерваторії 1960-1970-х набуває особливої актуальності.

Мета статті - історико-аналітичне дослідження ролі кафедри загального фортепіано Київської консерваторії у 1960–1970-х роках як ключового освітнього осередку, що формував міждисциплінарні навички майбутніх музикантів різних спеціалізацій, сприяв розвитку педагогічних традицій, концертної діяльності та композиторської творчості, а також відображав динаміку змін у структурі музичної освіти радянської України.

Виклад основного матеріалу. 1960-1970-ті в історії кафедри загального фортепіано характеризувались значним піднесенням виконавської, наукової, методичної роботи викладачів кафедри, серед основних причин такої позитивної тенденції – значне поповнення, на початку 1960-х, штату кафедри новими викладачами. Розширення складу кафедри було викликане, в першу чергу, збільшенням кількості тижневих годин у робочих програмах, збільшенням кількості семестрів, в яких проходило загальне фортепіано (у програмах 1964 року всім інструменталістам збільшено з 4 до 4.5 семестрів), створенням у Київській консерваторії в 1958 році музично-педагогічної кафедри, на якій фортепіано викладали педагоги кафедри загального фортепіано. Сукупність усіх вище наведених факторів стала наслідком того, що наприклад лише у 1959-1960 навчальному році на кафедрі розпочали свою діяльність чотири нових педагоги – Павло Батюшков, Зоя Йовенко, Марина Белецька, Олена Барченкова. Того ж року кафедра набула назви «загального та спеціалізованого фортепіано», до того мала назву «загального».

У 1960-1970-х на кафедрі розпочали свою діяльність: Жанна, Аністратенко, Олена

Бояндіна, Юлія Федякіна, Валентина Педерій, Наталія Маркевич, Велія Колиженко, Ольга Лисенко, Людмила Головка, Жанна Колодуб, Кіра Шамаєва. Водночас періодичною, впродовж означеного періоду, стала робота на кафедрі для Ії Царевич, Наталії Вітте, Ази Роциної, Елеонори Ткач, Галини Паторжинської, Сергія Сільванського, Бориса Мілича, (провідна їх педагогічна діяльність була реалізована на інших консерваторських кафедрах), а також викладачок Київського музичного училища - Олени Вериківської та Ірини Лазницької. Водночас у 1960-1970-ті описані вище педагоги мали можливість переймати досвід у тогочасних корифеїв кафедри – Юхима Толпіна (завідувача кафедри до 1977 року), Раїси Шляхової (до 1964), Ісаака Берковича (до 1970), Лазаря Мільмана (до 1973), Стефи Легур (до 1973). У цьому контексті є показовим факт закріплення «наставників» для молодих педагогів. Таким чином, у 1959-1960 навчальному році за П. Батюшковим була закріплена С. Легур, О. Барченковою – Г. Паторжинська, З. Йовенко – П. Ставінська, М. Белецькою – Н. Огієвська.

Впродовж 1960-1970 на кафедрі опанували навички фортепіанного мистецтва чимало постатей, котрі стали провідними українськими музичними діячами кінця ХХ – початку ХХІ століття. В першу чергу, у цьому контексті варто згадати композиторів, адже переважна більшість з них зверталась у своїй творчості до фортепіанних жанрів, і тому заслуга їх консерваторських педагогів з фортепіано є особливо вагомим. Серед них такі композитори як: Володимир Загорцев, Петро Соловкін, Геннадій Сасько, Володимир Тилик (викладач – І. Беркович), Ігор Поклад (Ю. Федякіна), Іван Карабиць (Є. Богородський), Ярослав Верещагін, Віталій Пацера, Яків Губанов, Ігор Щербаков, В'ячеслав Назаров, Олег Ківа, Сергій Бедусенко, Леонід Чепелянський, Євген Мілка, Юрій Шевченко (М. Сільванський), Олександр Зуєв (Т. Шаняєва), Володимир Шумейко (П. Батюшков), Наталія Боєва, Віталій Годзяцький, Володимир Губа (Ю. Толпін).

Представниками інших спеціальностей, котрі в той період вдосконалювали своє вміння гри на фортепіано на кафедрі загального фортепіано Київської консерваторії стали: симфонічні диригенти – Валерій Варакута (викладач – М. Белецька), Роман Кофман, Володимир Агафонов (Є. Богородський), Роман Бабич (З. Йовенко); хорові диригенти – Віталій Лисенко (К. Шамаєва), Віталій Пучко, Лариса Бухонська, Олександр Курій (М. Сільванський); музикознавці – Галина Фількевич (І. Беркович), Наталія Назар

(П. Батюшков), Тетяна Бондаренко (Ю. Толпін), Олена Гаранченко (М. Сільванський); вокалісти – Маняченко Анатолій (О. Барченкова), Євдокія Колесник, Раїса Колесник, Тетяна Михайлова (В. Педерій), Анатолій Кочерга (С. Легур); скрипаль Вадим Бродський (К. Шамаєва), флейтист Володимир Турбовський (П. Батюшков).

Діяльність кафедри, як в певній мірі зв'язуючої ланки, виявлялась також у тісному контакті з іншими кафедрами, свідченням чого є низка спільних засідань кафедр. У 1960-1970-х спільні засідання практикувались з кафедрою народних, струнних, духових інструментів, хоровою кафедрою консерваторії. Неодноразово на засідання кафедри загального фортепіано консерваторії запрошувались викладачі аналогічної дисципліни з музичного училища та школи-десятирічки. Так, у 1969 році на засіданні кафедри загального фортепіано консерваторії викладач Київського музичного училища Володимир А. Г. представив свої композиторські доробки, котрі позиціонувались як твори для курсу загального фортепіано училищ. Він отримав рекомендації та схвальні відгуки від викладачів кафедри загального фортепіано консерваторії (зокрема І. Берковича та М. Сільванського) [6].

Різноманітна методична, композиторська, наукова, виконавська робота викладачів кафедри майже постійно щорічно доповнювала так звану «другу частину навантаження» педагогів кафедри. Впродовж 1960-1970 цікаві методичні роботи були представлені О. Бояндіною та В. Педерій – «Рекомендований список акомпанементів українських композиторів для курсу загального фортепіано вокальних факультетів», куди входило 280 творів, опрацьовано при підготовці близько 1000; Н. Холодною – Н. Головка «Рекомендований список акомпанементів хорових творів вітчизняних композиторів» (1965 рік), та багато інших праць.

Концертна діяльність педагогів кафедри у 1960-1970-ті роки була доволі різноманітною та насиченою. Педагоги кафедри організовували «збірні» концерти не лише в стінах консерваторії, але і на інших концертних майданчиках Києва та України. Зокрема, у 1963 році педагоги провели у Малому залі консерваторії концерт присвячений 50-річчю закладу з творів композиторів-викладачів Київської консерваторії.

майже щороку на кафедральних засіданнях знайомили колег із своїми новими доробками. Зокрема, прем'єра циклу «24 прелюдії» І. Берковича відбулася саме на засіданні кафедри загального фортепіано в 1965 році. Рецензентом на цю композиторську працю став М. Сільванський, котрий дав схвальну оцінку цьому композиторському доробку свого колеги. 1966 року І. Беркович продемонстрував колегам «10 п'єс на народні теми в чотири руки», і тут його колега – М. Сільванський виступив вже не лише як рецензент, але і як ансамбліст на презентації цього циклу.

Композиторський доробок М. Сільванського виходив далеко за рамки курсу загального фортепіано, тому окремі твори він представляв на засіданнях кафедр спеціального фортепіано також, де у 1970-х роках навіть працював на умовах погодинної оплати. Власне на засіданнях кафедри загального фортепіано ним були представлені такі твори: Соната-поема (1969 рік), Сонати №3 та №4 (1970), Прелюдії №13-24 (1971), Грузинська токато для двох фортепіано (1972) та низка інших композицій. Ж. Колодуб представляла свої композиторські доробки на кафедрі вже починаючи з 1970-х. Серед них особливе місце займають «Шість п'єс в чотири руки на українські теми» (1975), котрі були написані спеціально для курсу загального фортепіано.

На жаль, досі не в повній мірі оціненою сучасниками залишається композиторська творчість викладачки О. Барченкової. Цінними свідченнями є відгуки колег О. Барченкової про її творчість, зафіксовані у кафедральних протоколах. Зокрема, І. Беркович висловився про її Сонату-фантазію ре мажор так: «В сонаті-фантазії приваблює благородство, і те, що вона не претендує на нововведення чи «викрутаси»»[6]. Серед творчого доробку О. Барченкової є навіть Концерт для фортепіано з оркестром (тричастинний), який був представлений на кафедрі у 1966. Цей твір також отримав схвальні відгуки колег по кафедрі, котрі варто навести, адже запису цього твору (як і Сонати-фантазії), на жаль, не існує: «Концерту притаманна романтична піднесеність, дуже красиві мелодичні звороти, багато кантилени» (С. Легур); «Мелодії концерту легко запам'ятовуються, немає «погоні за модою», і загалом прослуховування твору надало естетичну насолоду» (Л. Мільман) [6].

Поряд з педагогами-композиторами у 1960-1970-ті на кафедрі загального фортепіано працювали педагоги, котрі зробили низку перекладень творів для фортепіано – Л. Мільман та Н. Холодна. Серед наймасштабніших доробків в цьому жанрі

перекладення Л. Мільманом кантати-симфонії «Україно моя» А. Штогаренка для фортепіано в чотири руки та перекладення Н. Холодною симфонічного твору Б. Лятошинського «Ромео і Джульєтта».

Наукова діяльність педагогів позначилася особливим розквітом у 1970-ті, коли були захищені кандидатські дисертації К. Шамаєвої (1975), З. Йовенко (1973). Працювали над дисертаційними дослідженнями Ж. Аністратенко-Хурсіна (захист відбувся у 1984 році), С. Зандрок та В. Колиженко. Показовими є статті Ж. Аністратенко-Хурсіної та К. Шамаєвої, хронологічний перелік яких подається у працях Т. Омельченко [7; 8].

Висновки. Таким чином, кафедра загального фортепіано Київської консерваторії у 1960–1970-х роках постає як багатофункціональний освітньо-культурний осередок, що поєднував педагогіку, виконавське мистецтво та композиторську творчість. Її діяльність стала фундаментом для міждисциплінарної взаємодії в межах академії, формування нових методичних підходів і збереження високих професійних стандартів української музичної освіти радянського періоду.

Література

1. Глушенко Ю. Богородський Євгеній Валерійович – піаніст, педагог, доцент // *Науковий вісник НМАУ*. 2003. № 30, ч. 1. С. 270.
2. Зубай Ю. М. Культуролого-педагогічна діяльність Миколи Сільванського у Київській консерваторії як унікальний аспект творчої біографії митця // *Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського*. 2022. № 2(55). С. 36–49. DOI: [https://doi.org/10.31318/2414-052X.2\(55\).2022.266546](https://doi.org/10.31318/2414-052X.2(55).2022.266546)
3. Зубай Ю. М. Творча діяльність Ісаака Берковича в контексті розвитку української фортепіанної музики (до 120-річчя від дня народження композитора) // *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2022. № 2. С. 181–187. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2022.262273>
4. Йовенко З., Колодуб Ж., Магомедбекова Н. Кафедра загального та спеціалізованого фортепіано // *Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського 100 років / упоряд. В. Рожок*. Київ : Музична Україна, 2013. С. 334–339.
5. Корольова, Т. В. Марина Мажуга: самовіддане служіння справі виховання творчої молоді. *Загальне та спеціалізоване фортепіано: досягнення та перспективи. Збірник науково-методичних праць викладачів* (Вип. 2). 2021. НМАУ. с. 16–19
6. Миський архів м. Києва. Ф. 810. Київська державна консерваторія Мін-ва культури УРСР та її профспілковий комітет. Опис 3. Справи Спр. №№ 652, 1020, 1089, 1160, 1217, 1298, 1370, 1462, 1566, 1652, 1748, 1974, 1842, 1942
7. Омельченко Т. А. Кіра Шамаєва як історик української музичної культури //

Українське музикознавство. 2022. № 48. С. 8–29. DOI: <https://doi.org/10.31318/0130-5298.2022.48.288430>

8. Омельченко Т. А. Науково-педагогічна діяльність піаністки Жанны Хурсіної в Київській консерваторії 1970–1990-х років // *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. 2013. № 4. С. 130–138. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chasopys_2013_4_37

9. Сулім Р. А. Композитор Жанна Колодуб: сторінки життя та творчості : монографія. Суми : ПВП Вид. дім «Еллада», 2017. 600 с.

10. Фадеева К. В., Шамаєва К. І. З історії кафедри загального та спеціалізованого фортепіано НМАУ ім. П. І. Чайковського // *Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського*. 2013. № 1(18). С. 122–137. URL: <http://chasopysnmau.com.ua/article/view/240858>

11. Центральний держ. архів-музей літ. і мистецтв України. Ф. 968. Опис 1. Спр. № 100. Сільванський М. Й. Матеріали педагогічної діяльності. 1916–1985.

12. Центральний держ. архів-музей. Київська держ. філармонія. Афіші концертів і творчих вечорів. 1970–1979. Ф. 915, оп. 1, спр. 479 (1972).

13. Центральний держ. архів-музей. Київська держ. філармонія. Програми концертів і творчих вечорів. 1970–1979. Ф. 915, оп. 1, спр. №№ 389–390, 425–426, 475–476, 520–521, 568–569, 621–622, 685–686, 754–755, 809–810, 865–866

14. Центральний держ. архів-музей. Ф. 915, оп. 1. Київська держ. філармонія. Програми концертної та культ.-просвіт. діяльності: спр. №№ 15–26, 41–52, 71–81, 99–110, 132–143, 165–178, 208–224, 245–260, 285–304 330–349

15. Шамаєва, К. І. До біографії Наталії Григорівни Холодної. *Загальне та спеціалізоване фортепіано: досягнення та перспективи. Збірник науково-методичних праць викладачів* (Вип. 1). 2018. НМАУ. с. 16–122

16. Шамаєва, К. І. (2021). Пам'ять серця: Тетяна Шаняєва. *Загальне та спеціалізоване фортепіано: досягнення та перспективи. Збірник науково-методичних праць викладачів* (Вип. 2). 2018. НМАУ. с. 11–15

References

1. Hlushchenko, Yu. (2003). Yevhenii Valeriiovych Bohorodskiy – pianist, teacher, associate professor. *Scientific Bulletin of the Ukrainian National Academy of Music*, 30(1), 270 [in Ukrainian].

2. Zubai, Yu. M. (2022). Cultural and pedagogical activity of Mykola Silvanskyi at the Kyiv Conservatory as a unique aspect of the artist's creative biography. *Journal of the Ukrainian Tchaikovsky National Academy of Music*, 2(55), 36–49. [https://doi.org/10.31318/2414-052X.2\(55\).2022.266546](https://doi.org/10.31318/2414-052X.2(55).2022.266546) [in Ukrainian].

3. Zubai, Yu. M. (2022). Creative activity of Isaak Berkovych in the context of Ukrainian piano music development (on the 120th anniversary of the composer's birth). *Herald of the National Academy of Culture and Arts Management*, 2, 181–187. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2022.262273> [in Ukrainian].

4. Yovenko, Z., Kolodub, Zh., & Mahomedbekova, N. (2013). Department of General and Specialised Piano. In V. Rozhok (Ed.), *100 Years of the Ukrainian Tchaikovsky National Academy of Music* (pp. 334–339). Muzychna Ukraina [in Ukrainian].

5. Korolova, T.V. (2021). Maryna Mazhuha: devoted service to the education of creative youth. *General and Specialised Piano: Achievements and Prospects*, 2, 16–19 [in Ukrainian].

6. Kyiv City Archives. F. 810. (1959–1976). Kyiv State Conservatory of the Ministry of Culture of the Ukrainian SSR and its trade union committee. Description 3. Files Nos. 652, 1020, 1089, 1160, 1217, 1298, 1370, 1462, 1566, 1652, 1748, 1974, 1842, 1942 [in Ukrainian].

7. Omelchenko, T.A. (2022). Kira Shamaieva as a historian of Ukrainian musical culture. *Ukrainian Musicology*, 48, 8–29. <https://doi.org/10.31318/0130-5298.2022.48.288430> [in Ukrainian].

8. Omelchenko, T.A. (2013). Scientific and pedagogical activity of pianist Zhanna Khursina at the Kyiv Conservatory in the 1970s–1990s. *Journal of the Ukrainian Tchaikovsky National Academy of Music*, 4, 130–138. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chasopys_2013_4_37 [in Ukrainian].

9. Sulim, R.A. (2017). *Composer Zhanna Kolodub: pages of life and creativity*. PVP Vydavnychiy dim 'Ellada' [in Ukrainian].

10. Fadieieva, K.V., & Shamaieva, K.I. (2013). From the history of the Department of General and Specialised Piano of Tchaikovsky NMAU. *Journal of the Ukrainian Tchaikovsky National Academy of Music*, 1(18), 122–137. <http://chasopysnmau.com.ua/article/view/240858> [in Ukrainian].

11. Central State Archive-Museum of Literature and Arts of Ukraine. F. 968. Case 1. (1916–1985). Silvanskyi M.Yo. Materials on pedagogical activity. Sprava No. 100 [in Ukrainian].

12. Central State Archive-Museum. F. 915. Case 1. (1972). Kyiv State Philharmonic. Concert and creative evening posters. Spr. No. 479 [in Ukrainian].

13. Central State Archive-Museum. F. 915. Case 1. (1970–1979). Kyiv State Philharmonic. Concert and creative evening programmes. Spr. No. 389–390, 425–426, 475–476, 520–521, 568–569, 621–622, 685–686, 754–755, 809–810, 865–866 [in Ukrainian].

14. Central State Archive-Museum. F. 915. Case 1. (1960–1969). Kyiv State Philharmonic. Concert and cultural-educational activity programmes. Spr. No. 15–26, 41–52, 71–81, 99–110, 132–143, 165–178, 208–224, 245–260, 285–304, 330–349 [in Ukrainian].

15. Shamaieva, K.I. (2018). To the biography of Nataliia Hryhorivna Kholodna. *General and Specialised Piano: Achievements and Prospects*, 1, 16–122 [in Ukrainian].

16. Shamaieva, K.I. (2021). Memory of the heart: Tetiana Shaniaieva. In *General and Specialised Piano: Achievements and Prospects*, 2, 11–15 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.01.2026
Отримано після доопрацювання 12.02.2026
Прийнято до друку 19.02.2026
Опубліковано 31.03.2026